

Evalueringsrapport Kulturmand – Kulturvitaminer for mænd over 60 år

Et forløb med kultur som sundhedsfremmende og forebyggende indsats

Oktober 2017

Halsnæs
Kommune

Oplev det rå og autentiske Halsnæs

Forord

Dette er evalueringen af projektet Kulturmand – Kulturvitaminer for mænd over 60 år. Denne rapports formål er at formidle projektets konkrete resultater internt i Halsnæs Kommune, at give inspiration til andre kommuner samt generelt at bidrage med erfaringer til feltet Kultur og Sundhed.

I projektet er udviklet og afprøvet et ca. 12 ugers kulturforløb. Hensigten i projektet er at anvende kultur som sundhedsfremme og forebyggelse. Kulturen er i projektet det bærende element med sundhedsfremme som et bevidst implicit element. Projektet er afviklet i Halsnæs Kommune i efteråret/vinteren 2016-2017. Kulturmand var forankret i Sundhedsafdelingen og Kultur- og Idrætsafdelingen. Virksomheder og Kulturinstitutioner i området Sundhed, Idræt og Kultur samt andre områder i kommunen har været inddraget og har bidraget med bl.a. undervisere i forløbet samt hjælp til rekruttering af deltagere.

Denne evaluering bygger på forskellige evalueringsmetoder og inddrager forskellige perspektiver og erfaringer.

Rapporten er udformet med inspiration fra både humanistiske og sundhedsvidenskabelige traditioner. Rapporten er skrevet af projektlederne: Karna Vinther, sygeplejerske, Master i Rehabilitering og ansat som rehabiliteringskoordinator i Sundhedsafdelingen samt Astrid Myrup, Cand. Mag. i Moderne Kultur og Kulturformidling og ansat i Kultur- og idrætsafdelingen.

Rapporten er bygget op således, at formål og mål først beskrives. Derefter følger beskrivelse af Kulturmandforløbets indhold og evalueringsmetoder. De forskellige evalueringsmetoders resultater præsenteres og i kapitel 11 findes analysen. Projektets konklusion og anbefalinger beskrives i kapitel 13 og 14. Disse kapitler kan med fordel læses først, hvis der ønskes et hurtigt overblik. Til rapporten hører en bilagssamling.

Tak til "Kultur mændene", som har deltaget engageret og bidraget med vigtige evalueringer via spørgeskemaer og gruppeinterview.

Håbet er, at dette projekt med 20 deltagende mænd over 60 år, kan give inspiration til yderligere udvikling inden for feltet kultur og sundhed. Stadig mere international forskning viser, at en målrettet anvendelse af kunst- og kulturaktiviteter i et sundhedsfremmende regi kan bidrage til forbedring af både den fysiske og mentale sundhed hos patienter og borgere. Dette ses blandt andet i rapporten "En systematisk gennemgang af den internationale litteratur om Kultur og Sundhed" (Jensen, 2017), som er udgivet af det nyoprettede Nordjysk Center for Kultur og Sundhed placeret i Aalborg. Med de stigende sundhedsudfordringer i Halsnæs Kommune med flere ældre og flere kronisk syge borgere kan der være behov for at gå nye veje, og der ses et stort uudnyttet potentiale indenfor samarbejdstiltag mellem kultur og sundhed i forhold til at nå nye målgrupper med nye metoder, hvor målet er opnåelse af bedre sundhed og velvære for borgere.

Anne-Mette Nielsen
Leder af Staben samt
Kultur- og Idrætsafdelingen

Birte Carøe
Leder af Sundhedsafdelingen

Januar 2018

Indhold

FORORD	1
INDHOLD	2
1.0 BAGGRUND	4
2.0 FORMÅL	5
3.0 MÅLGRUPPE	5
4.0 ORGANISERING OG SAMARBEJDE	6
5.0 INDSATSEN – DE KULTURELLE AKTIVITETER	6
6.0 ØKONOMI	7
7.0 EVALUERINGSMETODER	7
7.1 <i>Fremmødestatistik</i>	8
7.2 <i>Spørgeskema om ensomhed – UCLA Loneliness Scale</i>	8
7.3 <i>Spørgeskema vedr. deltagernes baggrund og tilfredshed/udbytte</i>	8
7.4 <i>Fokusgruppeinterview</i>	9
7.5 <i>Logbog</i>	9
8.0 METODEDISKUSSION OG REFLEKSION	9
9.0 RESULTATER OG REFLEKSIONER:	11
9.1 <i>Fremmødestatistik</i>	11
9.2 <i>Spørgeskema om ensomhed – UCLA Loneliness Scale</i>	11
9.3 <i>Evalueringsskema vedr. deltagernes baggrund og tilfredshed/udbytte i relation til den enkelte aktivitet samt det samlede forløb</i>	12
10.0 DELTAGERNES AKTIVITETER EFTER AFSLUTNING AF KULTURMAND	13
11.0 ANALYSE	14
11.1 <i>Aktiviteterne i forløbet</i>	14
11.2 <i>Udbytte af forløbet</i>	15
11.3 <i>Gruppen og mandefællesskabet</i>	16
11.4 <i>Omsorg</i>	17
11.5 <i>Deltagerbetaling – en mulighed?</i>	18
11.6 <i>Projektledernes erfaringer</i>	19
11.7 <i>Sammenfatning – kulturmand-modellen</i>	19
12.0 FORMIDLING	21
13.0 KONKLUSION	22

14.0 PERSPEKTIVERING OG ANBEFALINGER	24
14.1 <i>Perspektiver</i>	24
14.2 <i>Anbefalinger</i>	24
15.0 LITTERATUR, RAPPORTER OG ARTIKLER	26

1.0 Baggrund

Idéen til Kulturmand opstod på baggrund af satspuljen til "Kultur på Recept," der i foråret 2016 modtog ansøgninger fra kommuner til større forskningsbaserede projekter inden for området kultur- og sundhedsfremme. Kultur på recept og andre projekter indenfor kultur- og sundhedsfremme har i de senere år vundet frem i mange andre lande – bl.a. England, Australien, Norge, Sverige og USA arbejder systematisk med området (Jensen, Bonde og Hjelms, 2016).

Sundhedsafdelingen og Kulturfondens afdeling er i Halsnæs Kommune organiseret i samme område - Sundhed, Idræt og Kultur. Set i lyset af denne organisering og områdets fokus på sundhed i en bred forståelse, der også inkluderer mental og social sundhed, gav det mening at skabe et lokalt tværfagligt projekt, der kobledede kultur og sundhed. Efter forskellige overvejelser om format og målgruppe, blev det besluttet at udvikle et projekt inspireret af det skånske koncept "Kultur på Recept," der arbejdede med at benytte kulturen som sundhedsfremme.

Design af indsatsen - hvorfor et kulturforløb?

At kunst og kultur *gør* noget ved os både fysisk, psykisk og socialt er veldokumenteret gennem en lang række studier indenfor forskellige fagområder. Dette benyttes i forskellige terapiformer med kunsten i centrum. Forskellige kunstformer har forskellige virkninger – musikterapi, danseterapi, biblioterapi bruges i dag som supplement til anden behandling af patienter med en lang række fysiske og psykiske lidelser som fx stress, smerter, skizofreni, KOL og parkinson. Udover de konkrete effekter af forskellige kunstformer på særlige lidelser, foregår der i disse år også en del forskning i et internationalt perspektiv i kulturens indflydelse i skabelse og vedligeholdelse af fællesskaber for udsatte grupper, som fx hjemløse og psykisk sårbare – fx Stige, et al., (2010) og Chadwick (2011). Der er forskellige teoretiske tilgange til feltet, men de omhandler typisk begreber som "trivsel, psykisk sundhed, livskvalitet, recovery, social kapital og relationer, modstandskraft, sundhed og selvværd[...]" (Jensen, Bonde og Hjelms 2016). I Danmark er for nylig oprettet Nordjysk Center for Kultur og Sundhed i samarbejde mellem Aalborg Kommune, Aalborg Universitet og Universitetshospital samt Region Nordjylland, som har til formål at udvikle den fagspecifikke viden, fremme tværfaglige samarbejder og belyse sammenhænge mellem kultur og sundhedsfremme.

Den væsentligste grund til at fremme ældre mænds deltagelse i kulturtilbud er, at kultur kan skabe fællesskaber mellem mennesker - og gennem kulturel udfoldelse kan den enkelte finde mening i tilværelsen. I forbindelse med ændringer i et menneskes livssituation, fx ved sygdom eller tab af ægtefælle, overgang til at være pensionist eller ganske enkelt, når man bliver ældre og ikke har samme fysiske formåen som tidligere, kan kunst og kultur skabe rum til at udvikle ny mening i tilværelsen og dermed modstandskraft i mødet med kriser. Spørgsmål om identitet – hvem er jeg nu? – kan gennem kunsten tages op på abstrakt vis.

I designet af projektet har fokus været på disse nedenstående pointer fra publikationen Kultur og Sundhedsfremme i en dansk kontekst (2016) af Jensen, Bonde og Hjelms:

"Uanset hvilken aktivitet og hvilken målgruppe, vi taler om, skal de sundhedsfremmende kulturaktiviteter helst være både interaktive, engagerende og underholdende. Der skal være mulighed for at udvikle nye færdigheder, øge livskvaliteten og erhverve kulturel og social kapital; fælles mål skal nås i gensidig forståelse og solidaritet; samarbejdet skal være sanseligt og følelsesmæssigt engagerende, og gensidig respekt, anerkendelse og belønning for gode præstationer skal være en del af billedet." (Ibid.) (projektledernes understregninger)

2.0 Formål

Projektets formål var at forebygge sociale og sundhedsmæssige udfordringer gennem deltagelse i kulturelle aktiviteter.

I begyndelsen af projektet blev følgende mål defineret. Det var målet:

- At borgerne skulle opnå frigørelse af ressourcer til håndtering af deres livssituation
- At borgerne opnåede fællesskabsfølelse
- At borgerne ville lære nye veje til opnåelse af en meningsfuld hverdag efter tab af ægtefælle
- At borgerne blev introduceret til kulturtilbud i kommunen, som de ikke i forvejen benyttede
- At der blev skabt et socialt fællesskab, hvor klientrollen var fraværende

Essensen af disse mål er undervejs operationaliseret i form af et dobbelt mål indeholdende følgende to aspekter:

1. **At deltagerne oplevede at have opnået fællesskabsfølelse**
2. **At deltagerne oplevede at være blevet introduceret til kulturinstitutioner og kulturtilbud i kommunen**

Organisatoriske og faglige mål med projektet. Det var målet:

- At skabe samarbejde på tværs af kultur og sundhed med henblik på at rekruttere nye målgrupper (som kan være svære at nå) til sundhedsskabende tilbud
- At udvikle nye modeller/koncepter, som kan overføres til andre målgrupper

Formålet – at forebygge sociale og sundhedsmæssige udfordringer, kan ikke evalueres på baggrund af denne undersøgelse. Som i andre forebyggende indsatser, er der tale om langtidseffekter, der er højst vanskelige at måle på. I denne evaluering ses på, om de øvrige mål er opnået. Nye indsigter og idéer, der er opstået undervejs i projektet, afdækkes.

3.0 Målgruppe

Det blev besluttet, at målgruppen skulle være ældre, enlige mænd, fordi det er en gruppe, der generelt er svær at nå med kommunens eksisterende tilbud. Mænd benytter sig i mindre grad end kvinder af både sundheds- og kulturtilbud. Dette medfører blandt andet, at mænds sygdomme opdages senere, da de ikke opsøger lægen, før det er alvorligt. Ligeledes opsøger de ikke selv i lige så høj grad som kvinder kulturelle og sociale tilbud. 83% af mænd uden arbejde deltager aldrig eller sjældent i fritidsaktiviteter sammen med andre. Dette på trods af at 60 % mener, at de bliver gladere i hverdagen af at være sammen med andre. (Madsen, S. A., Forum for Mænds sundhed, juni 2016). For mange mænd har sociale fællesskaber på arbejdspladsen spillet en stor rolle, og når de forlader denne for at gå på pension, opstår der et tomrum, som kan lede til ensomhed. Mænd har en højere risiko for at begå selvmord end kvinder, og det vurderes at en del mænd lider af såkaldt "skjult" depression (Berlingske, april 2017), der kommer til udtryk på andre måder end normalt. Mænd, der ikke lever i et parforhold, har større risiko for ikke at have nære relationer, hvilket har en negativ indflydelse på deres sundhed (Madsen, S.A., Forum for Mænds Sundhed, nov. 2016).

Ændringer i målgruppen undervejs

Det var ønsket at nå ældre, pensionerede mænd i risiko for ensomhed. Til at begynde med var ambitionen at nå de over 70-årige enlige mænd. Målgruppen blev dog undervejs ændret til at omfatte de over 60-årige, og der blev gået væk fra, at det skulle være et kriterie, at deltagerne var enlige. Der opstod opmærksomhed på, at man også kunne være i risiko for ensomhed, hvis partneren fx var syg eller stadig var på arbejdsmarkedet – eller blot selv havde et aktivt socialt liv som pensionist. Desuden blev projektlederne undervejs mere opmærksomme på, at det var vigtigt for at skabe en god gruppe, at der ikke blev sigtet for snævert på en målgruppe, der allerede kunne defineres som ensomme. Det skal også bemærkes, at mænd sjældent betegner sig selv som ensomme, men at de beskriver det med andre ord. Derudover er ensomhed en betegnelse, der opleves stigmatiserende, hvorfor det er problematisk at benytte ensomhed som et decideret kriterie for deltagelse.

4.0 Organisering og samarbejde

Projektet er udviklet og afholdt i tæt samarbejde mellem aktører i områderne Aktiv Hjælp Ældre og Velfærdsteknologi og Sundhed, Idræt og Kultur. Der blev ansøgt om midler fra "Kulturel Vækstpulje" og projektbeskrivelsen blev udarbejdet i samarbejde mellem Kultur- og Idrætsafdelingen samt Sundhedsafdelingen.

Projektledere: Astrid Myrup, kulturkonsulent i Kultur- og Idrætsafdelingen afdelingen og Karna Vinther, rehabiliteringskoordinator i Sundhedsafdelingen. Styregruppe: Annemette Nielsen, leder af Staben samt Kultur- og Idrætsafdelingen og Birte Carøe, leder af Sundhedsafdelingen.

Rekruttering af deltagere til forløbet samt afholdelse af de kulturelle kunst- og kulturaktiviteter foregik i et tæt samarbejde mellem virksomheder og afdelinger i området Aktiv Hjælp Ældre og Velfærdsteknologi samt området Sundhed, Idræt og Kultur. Visitationen, de forebyggende medarbejdere, Hjemmehjælpen og Hjemmesygeplejen har bidraget i rekrutteringen af deltagere til forløbet. Mange kulturinstitutioner og deres medarbejdere samt frivillige har bidraget med undervisning og afholdelse af aktiviteter i forløbet. F.eks. biblioteket, Industrimuseet, svømmehallen, Ågalleriet og kunstforeningens værksted, Paraplyen, Kosmorama og den lokale kulturcafé karl-e.

5.0 Indsatsen – de kulturelle aktiviteter

Indsatsen bestod i korte træk af 10 kulturelle aktiviteter fordelt over 10 uger¹. Der blev tilføjet to ekstra arrangementer: en introduktionsaften, der også indeholdt et kulturelt indslag, og en afrundings-gang, hvor deltagerne talte om, hvordan (og hvorvidt) de ville fortsætte samt udfyldte evalueringsskemaer. Desuden blev der efterfølgende afholdt en udstilling med deltagernes malerier og en tilhørende "finissage" på Hundested Bibliotek – denne blev planlagt og afviklet i tæt samarbejde med deltagerne selv.

Rekrutteringsfasen

Inden selve indsatsen foregik en rekrutteringsfase, der varede ca. 6-8 uger. I begyndelsen af rekrutteringsfasen fik projektet kontakt til to mænd i målgruppen, der var interesserede i projektet og gerne ville hjælpe med at få det igangsat. Projektlederne mødtes med de to mænd og diskuterede program, rekrutteringsmateriale mm. De gav værdifuld feedback på den planlagte kommunikation med målgruppen og kom fx med navnet "Kulturmand."

¹ Se programmet vedlagt som bilag 1

I løbet af rekrutteringsfasen havde projektlederne kontakt til de forebyggende medarbejdere, Visitationen og Hjemmeplejen. Projektlederne tog til møder med dem og fremlagde projektet, fik deres input, og de hjalp med at rekruttere deltagere. Derudover blev der benyttet mere traditionelle kanaler som fx en artikel i lokalavisen, interview om tilbuddet i lokalradioen, samt invitation til introduktionsmødet via kommunens annonce i lokalavisen. Potentielle deltagere blev opfordret til at ringe til projektlederne. Således var der mulighed for at lave en telefonscreening og sikre, at deltagerne havde forstået konceptet – at de skulle deltage hver gang, være indstillet på at prøve nye ting, indgå i et fællesskab mm. Det var ligeledes vigtigt, at kunne fremhæve, at der ikke krævedes særlige kompetencer af deltagerne f.eks., at de var gode til at læse, i forvejen kunne tegne og male eller lignende.

Programmet

Programmet blev lagt med fokus på målet om at introducere deltagerne til kommunens kulturtilbud og kulturinstitutioner. De kommunale kulturinstitutioner var alle indstillet på at tage del i projektet og bl.a. blev lidt af budgettet brugt til bibliotekarers deltagelse i kursus om Dialogisk Fælleslæsning, for at klæde dem bedre på til at afholde fælleslæsning for deltagerne. I løbet af programmet blev deltagerne introduceret for følgende lokale kultursteder: Biblioteket, Industrimuseet (byvandring), Svømmehallen (vandtræning), Ågalleriet og kunstforeningens værksted, Paraplyen (aktivitetshus for ældre over 60), Kosmorama og den lokale kulturcafé karl-e. De blev introduceret for følgende aktiviteter: Fælleslæsning, fællessang, maleworkshop, historisk byvandring, kunstforedrag, kreative workshops med træ, glas og keramik, vandtræning og filmvisning². Tre af aktiviteterne foregik to gange, men ikke i træk. Hensigten med dette var at skabe en vis kontinuitet og tryghed ved, at ikke hver gang var en ny aktivitet. Samtidigt var ønsket at præsentere deltagerne for tilpas mange forskellige ting, så de ikke "stod af", hvis de fx ikke interesserede sig for at male. Det blev derfor vurderet, at det ikke skulle være mere end to gange med hver aktivitet.

6.0 Økonomi

Der er fra den tidligere Kulturel Vækstpulje bevilliget 24.400 Kr.. Heraf er 12.000 kr. anvendt til foredragsholderens og underviserens løn (f.eks. musiklærer, kunstmaler, bibliotekar). Til materialer, herunder biografbilletter, indgang i svømmehal, billetter til byvandring m.m. er anvendt 5.400 Kr.. Et mindre beløb på 3.000 Kr. er gået til forplejning.

Udgiften til projektledernes ressourceforbrug blev afholdt indenfor de to afdelingers driftsramme. Projektlederne anvendte ressourcer til udvikling af forløbet, afholdelse af aktiviteter, kursusadministration og evaluering. Flere frivillige har bidraget og flere virksomheder og afdelinger har bidraget med deres tid f.eks. til afholdelse af møder med information om Kulturmand og hjælp til rekruttering og planlægning.

7.0 Evalueringsmetoder

I projektet er anvendt forskellige metoder til evaluering. Dette med henblik på at belyse de forskellige typer af mål (borgerrettede, organisatoriske og faglige) samt med det formål at anvende metoderne som supplement til hinanden. Fx kan det kvalitative fokusgruppeinterview med deltagerne uddybe det kvantitative spørgeskema, hvor deltagerne angiver værdier for deres tilfredshed med og udbytte af de enkelte aktiviteter og det samlede forløb.

² Se programmet vedlagt som bilag 1

Metoderne beskrives kort i nedenstående fem afsnit. Resultater relateret til de forskellige metoder præsenteres i kapitel 9.

7.1 Fremmødestatistik

Der blev, af den projektleder, som var til stede, løbende ved alle aktiviteterne ført statistik over deltageres fremmøde. Deltagerne var instrueret i, at de skulle melde afbud til projektlederne, hvis de var forhindret i at møde frem.

7.2 Spørgeskema om ensomhed – UCLA Loneliness Scale

UCLA Loneliness Scale blev udfyldt af deltagerne ved indledningen og afslutningen af forløbet. Dette skema blev valgt, da det er internationalt anerkendt og valideret samt oversat til dansk. Det anvendes ligeledes i SATSpuljeprojektet ved navn: "Styrket indsats mod ensomhed blandt ældre mennesker, der modtager meget hjemmehjælp"³. Skemaet går fra 20 til 80 point, hvor flest point er udtryk for størst grad af ensomhed. Normalbefolkningen scorer i gennemsnit omkring 35 point på skemaet.⁴

UCLA-spørgeskemaet anvendtes primært med henblik på at få en fornemmelse af, om deltagerne var i den målgruppe, som det var ønsket at få kontakt til. Det vil sige mænd, som var ensomme eller var i risiko for at blive ensomme. Det var også ønsket at få en fornemmelse af, om måling med dette skema kunne vise forskel på ensomhedsoplevelsen hos deltagerne før og efter forløbet.

Deltagerne udfyldte det 1. skema (før målingen) ved begyndelsen af den første aktivitet i forløbet og det 2. skema (eftermåling) ved det opfølgende møde, da alle aktiviteter var afsluttet.

Første gang skemaet blev udfyldt havde otte respondenter glemt at svare på mellem et og tre spørgsmål ud af 20 spørgsmål. Hvert af disse spørgsmål blev under databearbejdningen udfyldt med det mindst mulige pointtal, hvilket dermed muligvis har medført et lavere samlet pointtal. Dette kan potentielt medføre en lavere rapportering af ensomhed. Som nævnt tidligere har mænd desuden en generel tendens til at underrapportere.

7.3 Spørgeskema vedr. deltageres baggrund og tilfredshed/udbytte

Der blev udarbejdet et spørgeskema i Surveyxact med afsæt i de aktiviteter, som programmet indeholdt⁵. Deltagerne udfyldte spørgeskemaet i papirform ved det opfølgende møde, da alle aktiviteter var afsluttet. Deltagerne beskrev deres udbytte på en skala fra 1 til 10 i forhold til aktiviteten på hvert enkelt møde samt om de ønskede mere eller mindre af en aktivitet eller det var tilpas. I de tilfælde, hvor deltagerne ikke havde svaret, blev der indtastet tilpas. I tilfælde, hvor deltagerne ikke havde svaret på spørgsmål vedr. deres udbytte, blev det indtastet til værdien 5 således, at besvarelsen ikke blev påvirket i hverken positiv eller negativ retning. En deltager var f.eks. kommet til at springe et par sider over i spørgeskemaet og værdien 5 blev indtastet ved de spørgsmål, hvor der manglede besvarelse.

³ <https://www.sst.dk/da/puljer-og-projekter/2016/ensomhed-blandt-aeldre-med-hjemmehjaelp>

⁴ For spørgeskemaet se bilag 2

⁵ For spørgeskemaet se bilag 3

Den ene af projektlederne indtastede efterfølgende alle svarerne fra de udfyldte papirskeemaer til Surveyexact elektronisk. Deltagere, som ikke var til stede på det opfølgende møde, fik tilsendt et link og kunne udfylde spørgeskemaet elektronisk.

Dette spørgeskema indeholdt også spørgsmål vedr. alder, civil status og uddannelse.

7.4 Fokusgruppeinterview

Efter forløbet blev der udført et fokusgruppeinterview. Der blev inviteret otte deltagere til interviewet og fire mødte frem. Alle deltagerne på forløbet blev ved det afsluttende møde spurgt om de havde lyst og mulighed for at deltage i interviewet. Projektlederne opfordrede efterfølgende nogle af deltagerne til at møde frem. Dette med afsæt i at få interviewdeltagere, som havde forskellige profiler blandt andet i forhold til alder, civilstand og særlige udfordringer.

Interviewet havde karakter af et semistruktureret kvalitativt forskningsinterview (Kvale, S., 1997) og blev udført af en medarbejder fra Sundhedsafdelingen samt en medarbejder fra Kultur- og Idrætsafdelingen med afsæt i en interviewguide. De to projektledere havde udarbejdet interviewguiden og afholdte et informationsmøde med de to interviewere ang. pilotprojektet og dets formål samt mål. Ingen af de to interviewere havde tidligere mødt deltagerne. Interviewet blev ikke optaget og transskriberet. Der blev taget noter undervejs og de to interviewere sammenfattede interviewet. Det er dette materiale, bestående af interviewernes noter og refleksioner samt citater fra deltagerne, som der er tages udgangspunkt i i kapitel 11.

Fokusgruppeinterviewet varede ca. 1½ time og blev afholdt d. 24. februar 2017 – fjorten dage efter 11. mødegang.

7.5 Logbog

Inden for antropologien er deltagerobservation en ofte anvendt metode til at undersøge gruppedynamikker og logbogen er en ofte anvendt metode til at dokumentere observationerne. Undervejs i forløbet har projektlederne med inspiration fra denne metode efter hver mødegang ført en logbog for at fastholde, dele og dokumentere de observationer og erfaringer de har gjort sig. Ved at deltage som professionel får man en relation til gruppens medlemmer, opfanger elementer af gruppens samtaler og indgår i det hele taget i gruppen, hvorved man mærker dens dynamik på egen krop (Hastrup, 2013). Logbogen er derfor udtryk for projektledernes subjektive oplevelser af gruppens udvikling gennem forløbet, projektledernes tanker og idéer undervejs og bruges i analysen som et supplement til deltagerens svar i fokusgruppeinterview og spørgeskemaer.

8.0 Metodediskussion og refleksion

Der er anvendt forskelligartede metoder, både kvantitative og kvalitative, som har kunnet supplere hinanden. Det er dog vigtigt at bemærke, at det med de 20 deltagere og 18 respondenter ikke er muligt at generalisere bredt på baggrund af resultaterne. 18 respondenter er dog en høj svarprocent i forhold til evaluering af det konkrete tilbud, hvorfor evalueringen er repræsentativ i forhold til det lokalt afviklede Kulturmandforløb.

Spørgeskema vedr. udbytte af aktiviteterne og forløbet

I forhold til spørgeskemaets spørgsmål om tilfredshed med de enkelte møder og det samlede forløb, er det relevant at overveje, om deltagerne burde være spurgt efter hver enkelt møde. Det kunne måske, have givet dem bedre mulighed for at huske deres oplevelse og udbytte. De blev i stedet bedt om at svare efter forløbet på ca. tre

måneder var slut – blandt andet for at give deltagerne mulighed for at "være i" forløbet uden hver gang at skulle reflektere over deres udbytte. De skulle have mulighed for at se det samlede billede af forløbet og opleve, hvad de fik ud af netop at blive introduceret for aktiviteter, de ikke umiddelbart selv ville have valgt. Der er således fordele og ulemper ved begge tidspunkter.

I spørgeskemaets spørgsmål om aktiviteter er der spurgt kronologisk til de enkelte gange. Det har vist sig, at deltagerne i deres besvarelser ikke differentierede mellem de enkelte gange, men svarede samlet om deres oplevelse af fx højtlesning på biblioteket, som foregik på to mødegange. En negativ oplevelse den ene gang på biblioteket har således også smittet af på vurderingen af den anden gang. Det havde været mere hensigtsmæssigt at spørge til aktiviteterne fremfor hver enkelt fremmødegang. Her er det dog en stor fordel, at projektledere deltog hver gang og derfor kan bruge deres observationer til at sætte besvarelserne ind i den samlede kontekst.

UCLA-spørgeskemaet ang. ensomhed og kontekst for besvarelse af spørgeskemaer

Det er relevant at reflektere over den kontekst og ramme, som projektlederne gav deltagerne i forhold til deres besvarelse af spørgeskemaerne. UCLA-spørgeskemaet blev første gang udfyldt på første mødegang med kulturaktiviteter umiddelbart inden aktiviteten. Det ville evt. have været bedre, at deltagerne havde udfyldt skemaet hjemme i mere rolige omgivelser. Dette kunne dog have givet praktiske udfordringer i forhold til at få indsamlet skemaerne og opnå høj besvarelse. Projektledere kunne også have gjort sig flere overvejelser over deres introduktion til deltagerne i forhold til deres besvarelse af UCLA-spørgeskemaet. Hvordan kan der introduceres til udfyldelse af et skema, som kan udsige noget om evt. ensomhed og graden af dette således, at det gøres etisk korrekt? Det er her væsentligt at finde balancen mellem åbenhed og ikke at gøre deltagerne forskrækkede. Der er behov for mere åbenhed om ensomhed, men det er i nogen grad et tabubelagt emne i langt højere grad end f.eks. det at have en fysisk sygdom.

Ved afslutningen af forløbet og på 11. mødegang blev både UCLA-spørgeskemaet og spørgeskemaet rettet mod deltagernes udbytte af aktiviteterne udfyldt, mens alle sad rundt om et bord. Nogle af deltagerne kan have følt et vist tidspres og lettere påvirkning af deltagerne imellem kan ikke helt udelukkes.

Projektledere var til stede for at svare på spørgsmål i forhold til det indholdsmæssige og forståelsesmæssige i spørgeskemaerne. Det kan ikke helt udelukkes, at deres tilstedeværelse kan have påvirket svarerne. I gruppen var en af deltagerne synshæmmet. Han svarede på spørgeskemaerne ved, at en af projektlederne læste spørgsmålene op og han svarede mundtligt, hvorefter projektlederen førte svaret ind på skemaet.

Det er vurderet at evt. ulemper ved den kontekst, som deltagerne har været i, da de udfyldte spørgeskemaerne, ikke er voldsomt store og fordelen ved høj svarprocent og begrænset administration til f.eks. indhentning af spørgeskemaer er væsentlig.

Vedr. UCLA-spørgeskemaet udformede projektlederne selv en opsætning, hvilket ikke kan udelukkes at have haft indflydelse på svarerne. Der var ikke skrevet en indledende tekst på skemaet, hvilket ikke er etisk korrekt. Deltagerne fik således udelukkende mundtlig instruktion i, hvordan skemaerne skulle udfyldes, hvilket er uhensigtsmæssigt.

Logbog

Logbogen fungerede dels som et arbejdsværktøj til dokumentation undervejs i processen og dels som et redskab til at kvalificere brugen af de øvrige metoder i evalueringen. Da projektlederne skiftedes til at deltage i mødegangene, var der behov for at videregive erfaringer og konkrete oplevelser. Samtidigt anvendtes logbogen metodisk til at dokumentere oplevelser, citater, stemninger og fornemmelser, som projektlederne havde i samspil med gruppen undervejs – oplevelser, der ikke nødvendigvis kommer til udtryk gennem spørgeskemaerne. Her er det væsentligt at være opmærksom på, projektledere indtog en særlig position som en form for autoriteter i

gruppen. Projektlederne skilte sig ud både fordi de var "fra kommunen" og i kraft af deres køn og alder uden for målgruppen. De indgik således ikke "usynligt" i gruppens samspil.

Så vidt muligt blev loggen ajourført kort efter hver enkelt mødegang. Optegnelserne har helt forskellig længde, afhængigt af om der var noget særligt at rapportere – men der er især fokus på gruppens samspil og på samspillet mellem gruppen, underviserne og projektledere.

I evalueringsprocessen er logbogen især anvendt til at kvalificere fortolkningen af de svar, der er givet i spørgeskemaerne. Et konkret eksempel er, at på den ene mødegang med fælleslæsning på biblioteket blev der læst en novelle op, som påvirkede flere af deltagerne stærkt følelsesmæssigt. Her måtte projektlederen tydeligt træde ud af rollen som "observatør" og i stedet træde i karakter som en, der aktivt spillede en rolle i at skabe og vedligeholde gruppen. Denne viden er relevant, når der ses på den feedback, deltagerne giver på fælleslæsningen på biblioteket.

Andet

Det kunne have været relevant, at en udenforstående kollega havde udført et interview med projektlederne om erfaringer fra projektet. At blive stillet spørgsmål bringer ofte flere refleksioner frem, end der kan opstå hos den enkelte person i dennes indre dialog. Dertil kommer, at et udefrakommende blik ofte bringer nye refleksioner frem. I stedet er projektledernes erfaringer beskrevet på baggrund af deres dialog med hinanden og det har i evalueringsfasen været en stor fordel, at der var to projektledere med forskellige faglige baggrunde.

9.0 Resultater og refleksioner:

I dette kapitel præsenteres data og resultater fra de forskellige evalueringsmetoder.

Data fra fokusgruppeinterviewet vil ikke blive præsenteret særskilt i et afsnit. Det er fundet meningsfuldt at præsentere resultater fra fokusgruppeinterviewet koblet med kvantitative data fra spørgeskemaerne og observationer udført af projektlederne nedskrevet i logbogen. Dette kan læses i kapitel 11.0 kaldet Analyse.

9.1 Fremmødestatistik

20 unikke borgere har været tilmeldt forløbet. Heraf blev en deltager først tilmeldt forløbet den tredje mødegang (kom med via en ven, som var startet). En anden deltog kun sjette og syvende gang, da en deltager tog ham med. En tredje deltog kun første og tredje gang.

De øvrige 17 deltagere mødte frem fra 5 til 11 gange. Deltagerne meldte for det meste afbud, hvis de var forhindret. 13 af de 20 personer mødte frem mindst 7 af de 11 gange. På hver enkelt mødegang mødte fra 7 til 19 mænd frem.

9.2 Spørgeskema om ensomhed – UCLA Loneliness Scale

Deltagerne udfyldte spørgeskemaet på 1. dag (8. november 2016) (n = 17) og på sidste dag i forløbet (7. februar 2017) (n = 16). 3 af de 16 deltagere udfyldte via mail efter d. 7. februar, da de ikke deltog d. 7. februar.

Skalaen går efter opgørelse fra 20 til 80, hvor 80 er den mest udbredte ensomhedsoplevelse.⁶

⁶ For oversigt over de scorede værdier se bilag 5

I "normalbefolkningen" vil borgere, som ikke oplever sig ensom i gennemsnit score omkring 35. I denne population blev der ved første måling scoret fra 26 til 53 og ved målingen efter forløbet fra 25 til 55.

Det vil sige, at der på gruppeniveau ikke var nogen tydelig forskel at se mellem måling nr. 1 og nr. 2. Det er således ikke muligt umiddelbart efter forløbets afslutning af vise effekt af forløbet på ensomhed målt med UCLA - skemaerne er udfyldt anonymt, så det ikke er muligt at se på, om enkelte borgere har rykket sig fra første måling til anden måling.

Ved første måling var der 12 mænd svarende til 70,5 %, som scorede ≥ 40 og ved anden måling var der 11 mænd svarende til 68,7 %, som scorede ≥ 40 . Dette tages som udtryk for, at det er lykkedes at inkludere mænd, som er udsatte i forhold til ensomhed og mulige sociale og sundhedsmæssige følger af dette. Det kan tilføjes, at mænd almindeligvis underrapporterer.

9.3 Evalueringsskema vedr. deltagernes baggrund og tilfredshed/udbytte i relation til den enkelte aktivitet samt det samlede forløb

18 deltagere har udfyldt evalueringsskema vedr. tilfredshed⁷. 13 af de 18 deltagere udfyldte skemaet på den 11. mødegang, som var et opfølgende møde. De resterende 5 personer har svaret elektronisk. To deltagere svarede ikke – det var to deltagere med et lavt fremmøde på hver 5 mødegange.

Socioøkonomiske data

10 af 18 deltagere svarer, at de bor alene og er single eller enkemand (56 %) og de resterende 8 (44 %) bor sammen med andre/er i parforhold. Det er således i høj udstrækning lykkedes at rekruttere ældre mænd, som bor alene.

Deltagernes uddannelsesbaggrund spænder fra grundskole og mindre til lang videregående uddannelse⁸.

Fra spørgeskemaet vides, at mændene er i alderen 61 til 86 år med et gennemsnit på 72,6 år. Ti af dem er mellem 60-70 og otte er 71-86 år.

Udbytte af aktiviteter

Deltagerne scorer gennemsnitligt deres udbytte ved hver enkelt aktivitet fra 7,33 til 9,57⁹. Dette på en skala fra 1 til 10. Det må siges at være højt udbytte/tilfredshed med aktiviteterne. Lavest scorer fælleslæsning og højest scorer aquapunkttræning/vandgymnastik. Det er ligeledes vigtigt at bemærke, at der til aquapunkttræning kun deltog syv mænd.

Den første gang med fælleslæsning er der 4 deltagere, som scorer 1. Her er det væsentligt at være opmærksom på, at fælleslæsning formentlig blev præget af nogle særlige følelsesmæssige oplevelser for enkelte deltagere - primært den ene gang med fælleslæsning. Ingen andre aktiviteter scores under 5 i udbytte af nogen deltagere. Alle aktiviteter er af minimum 2 deltagere scoret 10 i udbytte.

Deltagerne blev spurgt om de ønskede mindre eller mere af de enkelte forskellige aktiviteter eller om det var tilpas mængde. I forhold til langt hovedparten af aktiviteterne svarede min. 60 % af deltagerne, at mængden af aktiviteten var tilpas. Dog ønskede 72 % af deltagerne mere byvandring. I forhold til malerværksted ønsker ca. 50

⁷ For rapport over svarene ses bilag 6

⁸ For detaljer se bilag 6

⁹ For oversigt se bilag 7

% mere af aktiviteten og 50 % oplever at mængden var tilpas. 67 % svarer, at de ikke savnede andre aktiviteter i forløbet. 33 % svarer, at de savnede andre aktiviteter og der foreslås bl.a. mere om Halsnæs' historie, naturture og fysisk aktivitet. Alt i alt kan konkluderes, at der har været tilfredshed med fordelingen mellem de forskellige aktiviteter. 61 % svarer, at forløbet har haft en passende længde.

Udbytte af samlet forløb

I spørgeskemaet stilles også spørgsmål til udbyttet af det samlede forløb på to forskellige parametre. Spørgsmålene gik på deltageres udbytte i relation til mål om henholdsvis introduktion til kulturtilbud og mulighed for at skabe netværk¹⁰. Deltagerne svarer her henholdsvis 8,00 og 5,78 i gennemsnit. 8,00 er den gennemsnitlige score for udbytte af introduktion til kommunens kulturinstitutioner og kulturtilbud. 5,78 er den gennemsnitlige score for betydningen af mulighed for at danne netværk. Her er der stor spredning på deltageres svar. For nogle har det sociale samvær været meget vigtigt og for andre havde det mindre betydning. Dette ses bl.a. af, at to deltagere scorer 10 til betydningen socialt samvær og mulighed for at danne netværk.

Alle deltagerne svarer, at de vil anbefale Kulturmand til en anden.

10.0 Deltageres aktiviteter efter afslutning af Kulturmand

Det har ikke været et eksplicit mål, at deltagerne efter forløbet skulle fortsætte som gruppe, men at de opnåede fællesskabsfølelse. Det har som tidligere beskrevet været forskelligt, hvor højt deltagerne har vægtet dette.

Det blev undervejs i forløbet valgt at planlægge en mødegang efter de på forhånd fastlagte 10. mødegange. På denne 11. mødegang faciliterede projektlederne en proces i forhold til, hvad deltagerne ønskede fremover i forhold til gruppen. En fra gruppen meldte sig som koordinator i forhold til, at de, som ønskede det, fortsat kunne mødes. Det viste sig, at otte mødte op og to meldte afbud til det første møde, som deltagerne selv arrangerede efter afslutning af Kulturmandforløbet. De mødtes alene første gang ca. en måned efter 11. mødegang i forløbet. De planlagde at mødes samme ugedag, men kun hver anden uge. Hen over sommeren 2017 vil de kun mødes en gang om måneden. Tre til fire måneder efter afslutning af Kulturmand er der fortsat otte til ti, som mødes. Der er af koordinatoren af gruppen givet udtryk for, at mænd, som ikke har deltaget i Kulturmandforløbet, også kan deltage.

På spørgsmålet i spørgeskemaet om de forventer at mødes med de andre efter forløbet, svarer fem ja, ni svarer ved ikke og fire svarer nej. Det, at otte deltagere efter tre til fire måneder fortsat mødes, må betegnes som en succes. De mødes og taler sammen bl.a. om, hvad de ønsker at foretage sammen. De anvender hinandens ressourcer og har efterfølgende bl.a. besøgt en kirke i kommunen og hørt om dens historie.

Projektlederne har på forskellig vis understøttet i forhold til deltageres møder efter det afsluttede forløb. Den anden gang de mødtes alene, mødte projektlederne uanmeldt op for at sige uhøjtideligt hej. Det blev deltagerne glade for. De kom med gode idéer til, hvilke temaer og aktiviteter, som kunne tages op i gruppen. De kom med forslag som: En ny situation at være pensionist, oplæg ved læge – hvornår skal man gå til læge?

¹⁰ Der blev i de to forskellige spørgsmål spurgt på følgende måde: "Bedøm dit udbytte af dette forløb set i lyset af formålet om at introducere til kommunens kulturinstitutioner og kulturtilbud" og "Bedøm i hvor høj grad det sociale samvær på kurset og muligheden for at danne netværk har haft betydning for dig."

Projektlederne arrangerede bl.a. sammen med deltagerne en finnissage i forbindelse med en udstilling af de malerier, som deltagerne havde malet på forløbet. Dem, som havde lyst, udstillede således i april 2017 deres billeder på biblioteket i Hundested. Mændene hængte selv malerierne op og projektlederne sørgede for lidt forplejning til finnissagen og den kunstmaler, som havde stået for malerworkshoppen, kom og holdt tale.

Projektlederne har som tovholdere tydeligt fornemmet, at det har været væsentligt ikke at planlægge på deltagerens vegne, hvad der skulle ske, når forløbet sluttede. Det har været vigtigt at finde en balance mellem, at deltagerne selv kunne beslutte om de fortsat ville mødes og hvad de ville mødes om. Projektlederne har tydeligt oplevet, at deres oprigtige interesse og motiverende understøttelse af mændenes egne initiativer har haft betydning. Denne understøttelse vil fremadrettet være af betydning i forhold til deres fortsatte fællesskab og deres aktiviteter.

Flere af deltagerne på forløbet er påbegyndt nye aktiviteter. Her kan nævnes:

- To, som i forvejen kom i Paraplyen (aktivitetshus for ældre), havde aldrig været i keramikværkstedet, fik prøvet det, og en af disse har efterfølgende deltaget i et flerdages kursus i keramik
- En meldte sig ind i Paraplyen
- En er blevet frivillig i karl-e og flere vil bruge stedet
- En er begyndt at gå til aquapunkttræning
- En har meldt sig til selvtræning
- En meldte sig til at hænge billeder op i Ågalleriet
- En vil gerne meldes ind i biblioteksklubben

Det må betegnes som en succes, at flere har fået mod på og lyst til nye aktiviteter. Deltagerne fortæller ved fokusgruppeinterviewet, at det var rigtig godt at være tvunget til at deltage i forskellige ting og de gav udtryk for, at ellers gik meningen med det hele af. Mændene har således i stor udstrækning alle været "i samme båd" som nye i gruppen og nye i forhold til at prøve de forskellige aktiviteter. Det kan tages som udtryk for, at "konceptet" har virket og deltagerne har følt sig trygge i gruppen og turdet prøve nogle for dem nye aktiviteter.

11.0 Analyse

Det følgende kapitel er struktureret med udgangspunkt i materiale fra fokusgruppeinterviewet, og inddrager løbende de øvrige datakilder. Således anvendes både resultater af fokusgruppeinterviewet, de to spørgeskemaer, logbogen og projektledernes observationer inddrages undervejs. Analysen vil folde sig ud omkring fem temaer, der er centrale for projektet: 1) Aktiviteterne i forløbet, 2) Deltagerens udbytte af forløbet 3) Gruppen og mandfællesskabet, 4) Omsorg og 5) Deltagerbetaling samt 6) Projektledernes erfaringer og dette kapitel afrundes med en sammenfatning, hvor en model – "Kulturmandmodellen" præsenteres.

11.1 Aktiviteterne i forløbet

Deltagerne i fokusgruppeinterviewet fortalte generelt begejstret om de aktiviteter, de havde deltaget i. Et par af dem havde medbragt nogle af deres værker til interviewet, og viste dem frem. Flere af deltagerne fremhæver, at det har været en god ting, at forløbet indeholdt så forskellige aktiviteter. Én nævner, at han, da han så opslaget, tænkte, at det var "lidt for tøsedrenge" – men at han alligevel havde taget springet og var fulgt med, hvilket han ikke havde fortrudt.

For nogle deltagere var biografturen "lidt kedelig," da det ikke var en så anderledes begivenhed, og ikke gav mulighed for at prøve noget nyt og ikke så meget fællesskab. Spørgeskemaet viser dog, at de fleste deltagere var glade for at være i biografen – kun 1 respondent ud af 18 ønskede mindre af aktiviteten. Efter filmen "Den

hundredeårige, der stak af fra regningen og forsvandt” var der fælles frokost på caféen Karl-e, hvor de fleste deltog og fik talt lidt. Tanken var, at frokosten kunne bidrage med et lidt stærkere socialt element til aktiviteten. Generelt var det oplevelsen, at de fleste nød den forkælelse, der lå i blot at skulle ”nyde” og ikke ”yde”. Det var et bevidst valg i planlægningen, at der både skulle være aktiviteter, der krævede høj grad af deltagelse og udøvelse, som fx selv at skulle male, og at der var aktiviteter, hvor man kunne læne sig tilbage og nyde og blot deltage/være som fx ved højtlesning og filmvisning. Formålet var at skabe balance mellem, at deltagerne blev udfordret og ”forkælet”. (Jensen, Bonde og Hjelm, 2016).

De aktiviteter deltagerne i interviewet nævner, at de kunne tænke sig at prøve igen er: At male, keramikværksted og biblioteket. Samtidigt er oplæsningen på biblioteket også nævnt som den eneste/mest grænseoverskridende aktivitet. Dette skyldes en episode, hvor deltagerne fik læst en novelle af Jan Sonnergaard højt, som handlede om mobning. Episoden beskrives mere indgående i afsnit 11.4 – og det vurderes, at denne episode har haft en betydning for den måde respondenterne generelt har vurderet aktiviteten på biblioteket. Det var en overraskende erfaring for projektlederne, at en aktivitet, der på forhånd havde vurderet som ganske ”ufarlig,” pludselig kunne vække stærke følelser. Til gengæld havde projektlederne på forhånd vurderet, at aktiviteter som maleworkshop og sang kunne være mere grænseoverskridende, idet deltagerne her selv skulle udtrykke sig. Projektlederne, som var tovholdere, oplevede dog, at langt de fleste af sig selv kastede sig ud i disse aktiviteter uden forbehold, eller med lidt opbakning fra tovholderne. Både sang- og maleworkshop har respondenterne i spørgeskemaet givet en høj score og ingen har udtrykt, at de ønskede mindre af aktiviteten.

Aktiviteten Aquapunkttræning skilte sig ud fra de andre idet, det var den eneste deciderede træningsaktivitet. Ved denne mødegang havde mange meldt afbud af forskellige årsager – sygdom, allergi, aktiviteten lå en anden dag/tidspunkt end sædvanligt og andet. Til gengæld viser spørgeskemaundersøgelsen, at de syv deltagere, der var med, fik et virkelig stort udbytte af aktiviteten – det er den aktivitet, der scorer højest. Dette kan selvfølgelig skyldes, at de deltagere, der ikke var interesserede i aktiviteten, havde valgt den fra på forhånd og ikke gav den en chance. Det at skulle i vandet kan være en barriere, der gør, at nogle vælger slet ikke at prøve aktiviteten. At aktiviteten var så populær, kan dog give grund til at overveje, om man skal tænke mere fysisk aktivitet ind i forløb til denne målgruppe. Projektlederne gav undervejs yderligere information til deltagerne bl.a. i form af en pjece om mulighed for fysiske aktiviteter i nærmiljøet.

Et fremmøde, hvor 13 af 20 deltagere mødte frem mindst 7 gange anses som fuldt tilfredsstillende. Det har været positivt overraskende, at der har været et så stort og konsistent fremmøde – særligt med den ældre målgruppe og årstiden taget i betragtning. Langt de fleste gange har de, der ikke deltog, meldt afbud med begrundelser som sygdom, hospitalsbesøg og lignende. Det har været indtrykket, at langt de fleste har prioriteret mødegangene højt og været kedede af at gå glip af noget.

11.2 Udbytte af forløbet

Deltagernes udbytte af forløbet afhænger naturligvis af deres tilfredshed med selve forløbet og dets aktiviteter, men også af deres forventninger og grunde til at melde sig. Man kan sondre mellem to hovedårsager til at melde sig til forløbet:

- 1) Ønske om at møde nye mennesker og indgå i et fællesskab
- 2) Ønsket om at prøve nye aktiviteter

Med afsæt i udtalelser fra de fire deltagere i fokusgruppeinterviewet konkluderer databehandlerne af fokusgruppeinterviewet, at mændene primært meldte sig til forløbet, fordi de ønskede at indgå i et fællesskab. Begge dele - fællesskab og aktiviteter har været vigtige, men idet deltagerne omtaler aktiviteterne som ”lidt for tøsedrenge” konkluderes det, at aktiviteterne ikke har været hovedårsagen til at melde sig i første omgang – dog har det heller ikke afholdt deltagerne fra at melde sig.

Spørgeskemaundersøgelsen viser til gengæld, at deltagerne syntes, at formålet om at introducere til kommunens kulturtilbud er lykkedes i lidt højere grad end formålet om at skabe fællesskab.

Til spørgsmålet "Bedøm i hvor høj grad det sociale samvær på kurset og muligheden for at danne netværk har haft betydning for dig" svarer deltagerne gennemsnitligt 5,78 – og her er der stor spredning mellem svarene. Nogle har tydeligvis en forventning om at skabe netværk, der rækker ud over forløbet. En deltager i fokusgruppeinterviewet er meget eksplicit i sit ønske om, at fortsætte med at se hinanden efterfølgende: "For ellers er man jo lige vidt." Andre derimod udtrykker, at de har tilstrækkeligt netværk i forvejen, eller er uafklarede om, hvorvidt de forestiller sig at fortsætte med at mødes med gruppen. En lav score i dette spørgsmål behøver ikke betyde, at der ikke har været mulighed for socialt samvær og dannelse af netværk – men blot, at det ikke har været væsentligt for den enkelte deltager.

Det tyder på, at de to formål begge er vigtige for deltagernes oplevelse af forløbet, men at de vægtes forskelligt af deltagerne afhængigt af deres situation og behov. Således supplerer de to formål hinanden og bidrager til at skabe en god gruppedynamik og tiltrække forskellige borgere til forløbet. Det er dog også vigtigt at have i mente, at det kan give årsag til konflikter eller uopfyldte forventninger, hvis målet om både at introducere til kulturinstitutioner og opnå fællesskab ikke bliver kommunikeret tydeligt. Det har dog i dette forløb hovedsageligt været en styrke og det har ikke været et problem at skabe en god balance mellem introduktion til nye aktiviteter og fællesskabs-skabende aktiviteter. Projektlederne er efterfølgende blevet opmærksomme på, at der eventuelt skulle have været arbejdet mere med deciderede fællesskabsskabende aktiviteter – det vil blive behandlet nærmere i næste afsnit.

11.3 Gruppen og mandefællesskabet

Som nævnt er fællesskabet ikke den eneste og i nogle tilfælde ikke den vigtigste årsag til, at deltagerne har meldt sig til forløbet. Det betyder dog langt fra, at fællesskabet er uvæsentligt for deltagerne. Dette fremgår blandt andet af følgende citater fra fokusgruppeinterviewet:

"Det er jo da sjovere, hvis man kan følges med nogen."

"Det giver livskvalitet, at se de andre."

"Jeg savner også den tirsdag der."

Disse tre citater rummer en stor del af målene med forløbet – at skabe et fællesskab om noget meningsfuldt, hvor det, at mødes med de andre (om kulturaktiviteter), giver livskvalitet og noget at glæde sig til.

Når der tales om fællesskabet som vigtigt, er det relevant at sondre mellem fællesskabet, som det udspiller sig "nu og her" i de ugentlige møder, og så forventningen om et mere vedvarende fællesskab. Det er netop den første type fællesskab, der har været projektets sigte – hvorvidt det andet ville opstå, var et åbent spørgsmål. Det var ikke en del af målet, at deltagerne skulle lære hinanden godt at kende og fx opbygge deciderede venskaber – til dette mål var tidsrammen meget kort og mødefrekvensen ikke intensiv nok. Og det var desuden også projektledernes vurdering, at de som tovholdere skulle være forsigtige med at "tvinge" deltagerne for meget – i stedet var ønsket at skabe nogle rammer og oplevelser, som kunne få snakken til at gå af sig selv. Det er erfaringen fra undersøgelser af mænd og kræftrehabilitering, at de ikke ønsker for meget snak, men at deres relationer opbygges bedst "skulder ved skulder fremfor ansigt til ansigt". Det er med afsæt i denne viden, at projektlederne som tovholdere har fokuseret på aktiviteterne og ganske lidt "lær hinanden at kende-snak". (Schjørring, M. K og Tjørnhøj-Thomsen, T. 2015)

I fokusgruppeinterviewet gav deltagerne udtryk for, at de ikke kender hinanden – heller ikke nu, hvor de har været igennem forløbet sammen. Nogle af dem, der har et ønske om at fortsætte med at ses, forventer, at de vil komme til at lære hinanden bedre at kende fremover. Interviewerne foreslår derfor på baggrund af interviewdeltagernes

udsagn, at der kunne arbejde mere med "ryste-sammen-teknikker". For at få lidt mere viden om dette spørgsmål, bragtes det op den 20. juni 2017, hvor alle Kulturmand-deltagere og samarbejdspartnere var inviteret til præsentation af resultaterne af denne evaluering. Det var håbet at få viden om, det var et generelt ønske, at der blev arbejdet mere eksplicit med at ryste gruppen sammen, eller om der var andre syn på dette.

Her kom der andre nuancer til syne. Én deltager udtalte, at det var en stor fordel, at de ikke skulle præsentere, hvem de var efter den sædvanlige model og derfor ikke "hænger hinanden op på, hvad vi har lavet i vores arbejdsliv". Det blev nævnt, at det var godt, hvis der først opstod sympati mellem deltagerne, og så kunne de derefter få lyst til at lære hinanden mere personligt og privat at kende og lukke mere op.

Det er derfor vigtigt at være opmærksom på, at for stort fokus på at åbne op og "ryste sammen" kan risikere at skræmme nogen væk. Nogle deltagere beskriver i spørgeskemaet, at de har begrænset overskud til at "give igen" – derfor er det vigtigt, at der er rum til at deltage uden, at der bliver stillet for mange krav om at bidrage socialt udover at være til stede og deltage i aktiviteten. Det er en pointe i sig selv, at aktiviteterne skal give glæde og at der skal være mulighed for at deltage på flere niveauer. I projektet KultuRask i Viborg (Connectio, Viborg Bibliotekerne, 2017) tales om et kulturelt pusterum set som en pause, hvilket også i dette projekt kan være et mål i sig selv. Det er vigtigt at afklare formål og mål ved opstart af forløb med fokus på kultur som sundhedsfremme. Hvad er formålet og målene, og hvem er målgruppen? Projektlederne er endvidere blevet mere bevidste om, at man kunne arbejde videre ud fra et princip om, at ingen skal gå fra en mødegang uden at have talt med nogen. Det kræver en god føling med gruppen og dens udvikling at skabe den rette balance mellem at opfordre til samtaler af mere personlig og privat art og at give plads til, at deltagerne selv kan udfolde det sociale i det tempo og i den grad, de ønsker.

11.4 Omsorg

Projektlederne gjorde som tovholdere undervejs en hel del ud af at kontakte deltagerne, fx skrive mails og ringe til dem og minde om ændringer i program og lignende. Disse ting blev bemærket og tolket som omsorg og "forkælelse" af deltagerne.

Et par konkrete eksempler på, hvordan projektlederne undervejs har ydet anden form for omsorg til deltagerne kan nævnes: Ved 2. besøg på Biblioteket blev en novelle, der handlede om mobning læst op af en bibliotekar. Novellens indhold virkede stærkt på især to af deltagerne, og da bibliotekaren efter endt oplæsning begyndte at spørge lidt ind til, hvad deltagerne tænkte om novellen, rejste én af deltagerne sig op og forlod rummet, da novellen påvirkede ham dybt. Projektlederen fulgte med ud af rummet og fik overtalt deltageren til at blive og snakke lidt. Det endte med en lang og dyb samtale. Deltageren fortsatte i forløbet og bidrog undervejs positivt og engageret. Undervejs i samtalen blev der skabt en god relation mellem deltageren og projektlederen, som varede ved. Episoden viser, at man må være bevidst om, at kunst og kultur kan vække følelser, også hvor man ikke har forudset det. Det er derfor vigtigt, at der er en person til stede, der har opmærksomhed på at yde omsorg for gruppen og for de enkelte medlemmer af gruppen, når det er nødvendigt. Efter vores opfattelse endte denne oplevelse – trods det, at den oplevedes som voldsom – med at få gruppen til at rykke tættere sammen og lære hinanden bedre at kende.

I en anden situation skulle deltagerne introduceres til selv at male. Efter en fælles indledning skulle deltagerne selv komme i gang – finde staffeli, maling og begynde på deres eget maleri efter underviserens anvisninger. En deltager kom ikke rigtigt i gang – det med at male, var ikke noget for ham, han havde ikke prøvet det før osv. Efter opfordring fra projektlederen endte det med, at projektlederen og den pågældende malede et billede i fællesskab. Det skabte igen en god relation mellem de to, og der blev senere i forløbet jokset med "deres billede." Via projektlederens opmærksomhed på, at alle blev inddraget i aktiviteten, udviklede det sig til en positiv oplevelse for deltageren, som i den situation havde brug for lidt individuel opmærksomhed. I denne situation, var der blot brug for et lille skub til at komme i gang, hvorefter deltageren blev inkluderet i fællesskabet via aktiviteten.

Forplejning som omsorg

Det var tydeligt både i svarene på spørgeskemaet og i fokusgruppeinterviewet, at det havde en stor betydning for deltagerne, at de blev "forkælet" lidt undervejs. Forkælelsen lå bl.a. i, at der hver gang var sørget for forplejning – som oftest kaffe og ostemadder, men ved enkelte lejligheder et lidt større traktement. Da forløbet sluttede, havde deltagerne skrevet takkekort til projektlederne, hvor der bl.a. stod "I er nogle dejlige piger" og hvor de omtalte projektlederne som "madmoder". I interviewet udtalte én af deltagerne: "pigerne får 9,9888 ud af 10 stjerner". De har nok lidt mere et omsorgs-gen, hvis man må sige det."

I evalueringen af projektet KultuRask i Viborg beskrives det, hvordan forplejning helt bevidst bruges til at skabe denne følelse af at blive taget lidt ekstra hånd om – i evalueringen beskrives, at forplejning bruges som "en katalysator for fællesskab og følelsen af forkælelse" (Connectio, Viborg Bibliotekerne, 2017). I Kulturmand er ligeledes prioriteret at anvende et beløb på at sørge for brød osv. undervejs, og det er tydeligt, at det er med til at sætte en hyggelig stemning, og at det giver afsæt for en god relation både i gruppen og mellem gruppen og projektlederne. I takkekortet, som deltagerne havde skrevet til projektlederne efter forløbet, skriver deltagerne: "Vi har nydt godt af jeres gode humør og venlighed, altid kaffe og brød har I haft med til os." Deltagerne sammenkobler her den venlighed, de har oplevet fra tovholderne, og det, at de fik forplejning i form af kaffe og brød – disse elementer i kombination har medvirket til at opbygge den positive relation og et trygt socialt rum.

Relationsarbejde

Det "omsorgs-gen" og den "forkælelse" som deltagerne omtaler, tolkes i relation til ovenstående oplevelser. Som udgangspunkt var målet bl.a. at skabe et socialt fællesskab, hvor klientrollen var fraværende - projektlederne var blandt andet inspireret af projektet Sæt Kulturen i Spil, som var en del af den regionale kulturaftale KulturMetropolØresund i 2012-2015. Her var der fokus på at skabe relationer mellem kulturinstitutioner og nye brugere. Erfaringerne fra projektet viste, at det var vigtigt, at medarbejderne i mødet med borgerne sætter både deres faglighed og personlighed i spil (Myrup, Dybbøl og Andersen, 2015). I Kulturmand har deltagerne oplevet et positivt møde med "kommunen" ved, at projektledere bevidst har arbejdet med at bruge deres personlige engagement i det relationsskabende arbejde, som et supplement og ikke en modsætning til deres forskellige faglighed som henholdsvis kulturuddannet og sundhedsuddannet.

11.5 Deltagerbetaling – en mulighed?

I interviewet blev deltagerne spurgt, om de kunne forestille sig at betale for at deltage i forløbet. Det ville i så fald medføre en mulighed for at nedsætte den kommunale udgift på et sådant forløb. Det viste sig dog, at betaling ville være en stor barriere for deltagerne. Efter afslutningen af forløbet mente deltagerne, at det ville være ok at betale lidt pr. gang – men udtalte samtidig, at det ville have afholdt dem fra at melde sig på forhånd. Forløbet opleves altså som værdifuldt for dem – noget de godt ville betale for – men de ville ikke betale på forhånd, da det jo netop drejede sig om at kaste sig ud i noget nyt, som man ikke ved, om man vil synes om. Den kvantitative spørgeskemaundersøgelse bekræfter dette. Her siger 44 %, at de gerne ville have betalt lidt for at deltage og 56 % siger, at det ville have været en barriere for at tilmelde sig. Tre siger, at det ville have været ok at betale 50 kr. og en siger, at det ville have været ok at betale 20 kr. Måske ville det på baggrund af deltagerens tilbagemelding være en mulighed at bede deltagerne selv betale et mindre beløb for kaffe og brød. Dette skal dog ses i relation til den væsentlige effekt, det har for opbygningen af relationen mellem projektlederne og deltagere, at der via en inviterende tilgang og lidt forplejning drages omsorg for gruppen.

11.6 Projektledernes erfaringer

Det har fungeret godt, at der var to projektledere med hver sin faglighed – en kulturuddannet og en sundhedsuddannet (sygeplejerske). De har kunnet supplere hinanden og det både i projektudviklingen og i afviklingsfasen.

Den sundhedsfaglige har især kunnet bidrage med viden og erfaring i at arbejde med omsorg i relationer, herunder erfaring med målgruppen og samtaler om vanskelige emner, visiteringssamtaler og lign. En del af deltagerne havde kroniske sygdomme, hvorfor den sundhedsfaglige indsigt var relevant. Ligeledes i evalueringsarbejdet har den sundhedsfaglige indsigt og erfaring med at planlægge og evaluere konkrete indsatser været værdifuld.

Den kulturuddannedes indsigt i kulturelle aktiviteter og deres betydninger for skabelse af fællesskaber og mening har været afsættet for planlægningen af de kulturelle aktiviteter. Den kulturfaglige har haft fokus på kvalitet og variation i programlægningen. Det at det ikke ensidigt har været et sundhedsfagligt forløb har gjort, at der har været et andet blik på deltagerne med fokus på deltagerne som kulturbrugere og ikke mennesker med sygdom og udfordringer. Dette har særligt haft betydning for at undgå klientgørelse af deltagerne.

I arbejdsdelingen har den kultur og formidlingsuddannede desuden kunnet bidrage med formidling udadtil.

Det opleves væsentligt, at den ene af projektlederne har været til stede under afvikling af aktiviteterne. Projektledernes rolle som tovholdere har været at sikre deltagerne blev mødt med udgangspunkt i deres ressourcer. Projektlederne har taget hånd om deltagerne og ydet omsorg i den udstrækning, at der har været behov for det. Projektlederne har fulgt op f.eks. med telefonopringninger, hvis en deltager udeblev uden afbud. Tovholderne har kunnet opfordre og motivere undervejs ved at være opmærksomme på deltagerne og "byde sig til", hvis de observerede, at der kunne være behov for det. Fokus for projektlederne har været på gruppedynamikken og de enkelte deltagere og underviserne har haft fokus på afvikling af aktiviteten.

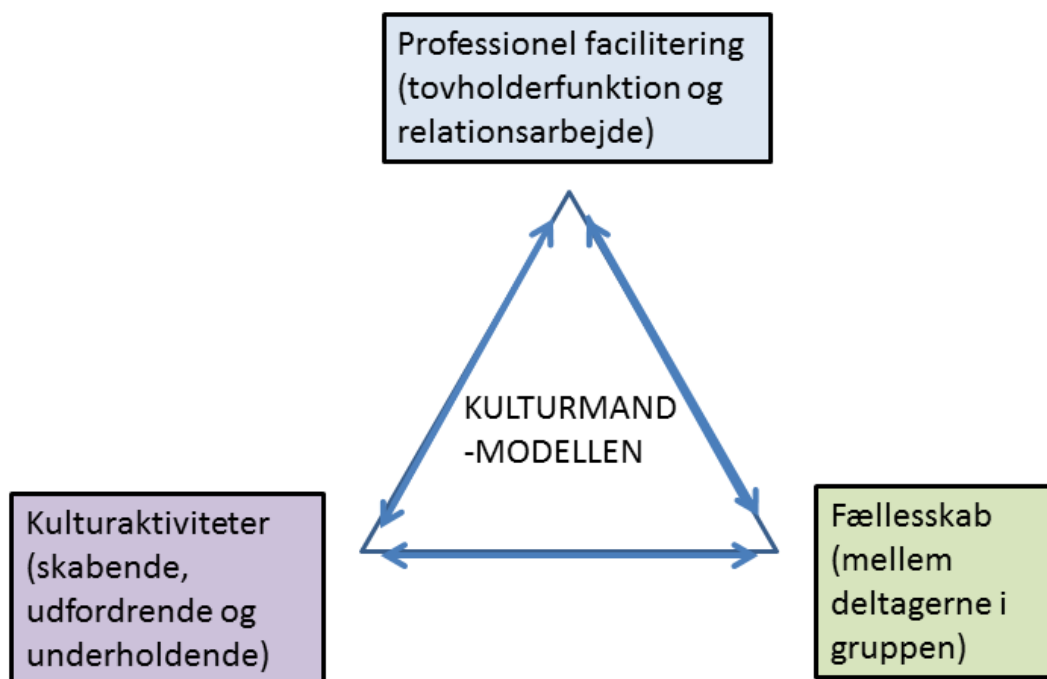
I afsnit 11.4 om omsorg er beskrevet flere eksempler, hvor det har vist sig særdeles væsentligt, at projektlederne deltog i aktiviteterne uden at være ansvarlige for selve undervisningen, og på den måde har kunnet bidrage til at støtte gruppen. Kendskabet til deltagerne over tid og de opbyggede relationer mellem gruppen og projektlederne har skabt tillid og medvirket til et rum, hvor deltagerne har turdet udfordre sig selv i de kulturelle aktiviteter.

Projektlederne var opmærksomme på at udnytte særlige ressourcer i gruppen og medinddrage deltagerne. F.eks. spillede en af deltagene klaver i musik- og sangworkshoppen og en anden læste op til fælleslæsningen.

11.7 Sammenfatning – kulturmand-modellen

På baggrund af analysen er hovedelementerne i forløbet sammenfattet i en teoretisk model, som kan være til gavn, når man designer lignende indsatser. I modellen synliggøres sammenhængen mellem de tre væsentlige

elementer i designet af indsatsen i form af kulturaktiviteter i Kulturmand.

De tre hovedelementer i projektet er:

1. Kulturaktiviteter
2. Fællesskab
3. Professionel facilitering

Der er i dette projekt arbejdet med at skabe en balance mellem de tre elementer og det er forsøgt at vægte dem lige højt – uden at det fra starten var formuleret det på denne måde. Dette hænger sammen med vores mål om både at introducere til kulturinstitutioner og skabe fællesskabsfølelse. Det gør, at det er blevet muligt at rumme deltagere, der går ind i forløbet med forskellige behov og forventninger. Nogle går efter aktiviteterne, mens andre går efter fællesskabet – alligevel er det tydeligt, at begge elementer har betydning for alle deltagerne.

Det tredje hovedelement "professionel facilitering" kan måske være mindre synligt, eller implicit, i designet af denne type indsatser. Erfaring fra dette projekt har vist, at det er vigtigt at gøre dette element mere synligt og arbejde bevidst med tovholdernes rolle og funktion fx ved at sætte ord på det professionelle relationsskabende arbejde. Dette arbejde er især beskrevet i afsnit 11.4 om Omsorg.

Den professionelle facilitering udgør toppen i trekanten af modellen, da det vurderes, at det er særligt vigtigt at have fokus på dette element. Via den professionelle facilitering skabes den bevidste kobling og prioritering mellem aktiviteter og fællesskab – og det løftes her til at være en professionel indsats, hvor der arbejdes med bestemte mål for en bestemt målgruppe.

Arbejdet med at definere den professionelle facilitering har medført diskussioner og refleksioner over forholdet mellem de professionelle/fagpersoner, frivillige og deltagerne i indsatsen. I dette projekt er der gode erfaringer med, at det har været klart defineret fra starten, hvem, der varetog opgaverne – der har dog også løbende været overvejelser om, hvorvidt frivillige kunne overtage hele eller dele af indsatsen på længere sigt. Det vurderes, at frivillige kan indgå og løfte elementer af indsatsen, men at det er vigtigt at bevare en professionel facilitering af både fællesskabet og aktiviteterne for at kunne opfylde målene for den enkelte deltager. Kontinuiteten og

kvaliteten i indsatsen bør sikres af personer med tæt kontakt til både deltagere, undervisere og frivillige – hvorvidt denne facilitering kan varetages af andre end de professionelle, kan ikke udelukkes. Dette afhænger helt af målgruppen og konteksten i det enkelte projekt, men i denne indsats har det været en klar fordel, at faciliteringen blev varetaget af fagprofessionelle med både kultur- og sundhedsfaglige kompetencer.

12.0 Formidling

En vigtig del af projektet har bestået i formidling – til borgerne og senere deltagerne, undervisere og samarbejdspartnere, politikere mm. Her ridses de formidlingsgreb, som er benyttet, op, samt lidt refleksioner over, hvordan de har fungeret.

Projektbeskrivelse og ansøgning

For at sætte gang i projektet blev der udformet en detaljeret projektbeskrivelse og senere en ansøgning til "Puljen for Kulturel Vækst" – en intern pulje i Halsnæs Kommune til samarbejdsprojekter indenfor kulturlivet. Projektbeskrivelsen er løbende opdateret efterhånden, som projektet ændrede sig og tog konkret form.

Formidling til borgerne

I rekrutteringsprocessen blev, som tidligere beskrevet, benyttet forskellige metoder. Én af dem bestod i en pressemeddelelse til Halsnæs Avis, samt en annonce i "kommunens annonce" i selvsamme avis. Artiklen (19. oktober 2016) og annoncen (12. oktober 2016) kom i forskellige uger og informerede om selve projektet og var samtidig en invitation til at tilmelde sig til Introduktionsaftenen den 27. oktober. Telefonerne begyndte at ringe med det samme avisen med annoncen var udkommet.

Der blev desuden udformet en flyer¹¹, som blev placeret på relevante steder – Biblioteket, Paraplyen, Frivilligcenteret, Karl-e kulturcafé mm. Flyeren blev endvidere anvendt, når samarbejdspartnere fra Visitationen og Hjemmeplejen arbejdede med at rekruttere deltagere til forløbet. Flyeren blev udformet med input fra to mænd i målgruppen med interesse i projektet. Derudover blev kommunens "Oplev Halsnæs-portal" og Facebook-side benyttet til at gøre opmærksom på projektet og introduktionsaftenen. Tilbuddet blev endvidere præsenteret ved et arrangement i kommunens Sundhedsuge.

Formidling til deltagere og samarbejdspartnere

Da deltagerne til Kulturmand var sat, blev der samlet en mailingliste, som blev benyttet jævnligt til at kontakte gruppen mht. programændringer, remindere, mm. Der var ca. 2-3, der ikke havde en mailadresse – de blev ringet op eller fik tilsendt almindelig post. Kontaktlisten blev delt ud til alle i gruppen – en deltager ønskede ikke, at hans adresse blev uddelt til gruppen, så det skal man være opmærksom på.

Undervejs udsendte projektlederne tre nyhedsbreve til undervisere og samarbejdspartnere. Formålet med dette var at give især underviserne en fornemmelse af, at de indgik i et forløb og at deres undervisningsgang(e) var en del af en samlet helhed¹².

¹¹ Se bilag 8

¹² Se bilag 9

Faglig og politisk formidling

Undervejs i projektet er der blevet gjort opmærksom på projektet i en Facebook netværksgruppe for Kultur og Sundhedsfremme i Danmark. Projektlederne skrev desuden et blog-indlæg på bloggen artisanitas.dk¹³, hvor der fortælles om projektet. Det påtænkes, at skrive et nyt indlæg om resultaterne i denne rapport til samme blog.

Da projektet gik i gang blev der udarbejdet en efterretningssag til politikerne i de to relevante udvalg (Udvalget for Sundhed og Kultur og Udvalget Ældre og Handicappede) baseret på den opdaterede projektbeskrivelse, samt information om antal af deltagere, program og samarbejdspartnere. Ligeledes har evalueringen været fremlagt for disse to udvalg i efteråret 2017.

Formidling i forbindelse med udstilling

Da deltagerne ønskede at afholde en udstilling på Hundested Bibliotek, tilbød projektlederne at hjælpe med formidlingen i den forbindelse. Der blev udsendt en pressemeddelelse ved udstillingens start, samt invitation til pressen, undervisere og andre interesserede til at deltage i "finissagen" i slutningen af udstillingsperioden. Til arrangementet mødte Halsnæs Avis op og interviewede flere af deltagerne¹⁴.

Formidling af resultater og erfaringer

Projektets resultater er formidlet til kollegaer og ledere i området Sundhed, Idræt og Kultur ved et par mundtlige præsentationer. Herværende rapport vil blive tilgængelig for deltagerne i Kulturmand 2016, til underviserne på forløbet samt til andre involverede herunder lederne i området Sundhed, Idræt og Kultur samt de ledere, som har været involveret fra området Aktiv Hjælp, Ældre og Velfærdsteknologi. Lederne af området Sundhed, Idræt og Kultur har deltaget i dialog om resultaterne og vores erfaringer. Deres refleksioner er skrevet ind i perspektivering og anbefalinger. Rapportens resultater blev endvidere d. 20. juni 2017 præsenteret for deltagerne på forløbet (8 af mændene deltog), undervisere og relevante samarbejdspartnere. I alt deltog 22. Mændene, som havde deltaget på forløbet, fik således præsenteret deres egne svar og analyserne. Dette gav mulighed for at få deres refleksioner på vores erfaringer, analyse og konklusioner, hvilket har styrket evalueringen.

Præsentationen blev holdt i Palæet – Industrimuseet i Frederiksværk og lederen af museet holdt et oplæg. Arrangementet blev således afholdt i en kulturel ramme og med kaffe og ostemad – "i Kulturmand-ånd".

13.0 Konklusion

De konkrete formål og mål er nævnt på side 5 og i nedenstående konkluderes på formål og mål.

Formål:

Det tyder på, at projekt Kulturmand kan forebygge sociale og sundhedsmæssige udfordringer.

Indsatsen bidrager til at styrke sociale relationer blandt deltagerne og til engagement i kulturelle aktiviteter. Projektet har fået kontakt til borgere, der har forskellige sociale og sundhedsmæssige udfordringer, og har positivt bidraget til at styrke deltagernes aktivitetsniveau og livskvalitet.

¹³ <http://u1c1gme.nixweb11.dandomain.dk/216/>

¹⁴ Se bilag 10

De borgerrettede mål:

Det kan konkluderes, at borgerne får frigjort ressourcer, opnår fællesskabsfølelse og oplever nye muligheder for aktiviteter. Analysen viser, at det i høj grad er lykkedes at skabe et fællesskab i gruppen. Nogle deltagere havde forventninger til et vedvarende fællesskab, og de deltagere, der har ønsket dette, er efterfølgende fortsat med at mødes på egen hånd. For andre var fællesskabet mindre vigtigt, men også for dem har det været betydningsfuldt, at der blev skabt et positivt og trygt socialt rum, hvor de kunne udfolde sig i nye og til tider uprøvede aktiviteter.

Deltagerne oplever at være introduceret til kulturtilbud og kulturinstitutioner i kommunen, som de ikke i forvejen kendte/anvendte.

Det er lykkedes at skabe en ramme, hvor deltagerne turde prøve nye aktiviteter, også aktiviteter de på forhånd vurderede som "ikke-mandige". Mange besøgte kulturinstitutioner, de aldrig havde benyttet før og udtrykte glæde ved det. Især blev det fremhævet som vigtigt, at alle startede samtidigt og der ikke var nogle grupperinger til at begynde med. At forløbet involverede mange forskellige aktiviteter gjorde, at ingen var på "hjemmebane" i alle aktiviteterne. Det skabte en følelse af, at alle var på lige fod.

Forløbet giver bl.a. deltagerne glæde og fællesskab. Der er skabt et tilbud, hvor klientrollen er fraværende. Med aktiviteterne som omdrejningspunkt er det i høj grad lykkedes at opnå en fri og uformel kontakt, hvor der er skabt tillid både deltagerne imellem og mellem deltagere og tovholdere/projektledere samt i nogen udstrækning mellem deltagerne og underviserne. Det kan konkluderes, at deltagerne har oplevet, at tilgangen har været inviterende og anerkendende fremfor kontrollerende. Mellem en tredjedel og halvdelen af deltagerne fortsætter efter forløbet med at mødes om kulturaktiviteter.

De organisatoriske og faglige mål:

Det kan konkluderes, at det via et vellykket samarbejde på tværs af kultur og sundhed er lykkedes at få kontakt til mænd, som det erfaringsmæssigt kan være vanskeligt at få kontakt til i traditionelle sundhedstilbud.

Det er lykkedes at ramme en målgruppe af mænd med øget risiko for ensomhed, hvilket blandt andet ses i deres placering på UCLA Loneliness Scale, samt det faktum, at over 50% bor alene.

Der er udviklet en konkret model og drejebog for at arbejde konkret med kulturaktiviteter og kunst som interventioner til sundhedsfremme.

Med hensyn til at udvikle modeller der kan overføres til andre målgrupper, er der med dette projekt skabt et lokalt fundament for at arbejde videre med kultur som sundhedsfremme. Projektet har vist, at der er mange positive effekter ved at arbejde tværfagligt med kultur og sundhedsfremme. De to fagligheder har suppleret hinanden og bl.a. bidraget med hver sin tilgang til relationsarbejde, rekruttering og aktiviteter, hvilket har højnet den samlede kvalitet af indsatsen.

Erfaringerne fra projektet vil kunne tilpasses og videreudvikles til forskellige andre målgrupper og som delelementer i eksisterende sundhedstilbud. Der er fx opstået tanker om at skabe et lignende tilbud for udsatte børn. I dette arbejde er det vigtigt at være opmærksom på, at indsatsen skal tilpasses nøje til hver enkelt målgruppe.

Årsagen til at det i så høj grad er lykkedes at nå målene er efter projektledernes overbevisning den, at der har været løbende fokus på alle tre ben i trekanten i "kulturmand-modellen" beskrevet i afsnit 11.7. Aktiviteter, fællesskab og professionel facilitering påvirker gensidigt hinanden, og i projektet er det lykkedes at skabe en god balance mellem de tre elementer, hvilket afspejles i den enstemmigt positive respons fra deltagerne: Alle svarer ja til, at de vil anbefale forløbet til andre.

14.0 Perspektivering og anbefalinger

14.1 Perspektiver

At kulturen kan spille en vigtig rolle som en del af kommunale sundhedstilbud, er dette projekt blot ét eksempel på. Der er mange andre muligheder for at tænke kunst og kultur bevidst ind i arbejdet med sundhedsfremme – fx ved at integrere kulturen i eksisterende sundhedsindsatser. Kulturen kan inddrages for at give et pustrum, skabe fællesskab via nye aktiviteter, mindske klientgørelse, skabe livskvalitet samt øget mental og social sundhed – effekter, der er veldokumenteret i forskningen i arts & health i hele verden og som det også finder i dette projekt.

Et lille lokalt projekt som dette er lykkedes med at skabe begejstring og mange nye idéer om, hvordan Halsnæs Kommune kan arbejde mere på tværs af kultur- og sundhedsområdet. Projektet har styrket følelsen af fællesskab på området og bidraget til en fælles fortælling om, hvordan sundhed og kultur kan spille sammen og skabe synergi.

Nogle af de idéer og overvejelser, der er opstået på baggrund af projektet er fx:

- Det kan lykkes at facilitere nye tiltag, men det kræver opfølgning – man kan ikke bare forvente, at det kører videre af sig selv, når de professionelle slipper.
- Kunne man samarbejde med aftenskolerne om lignende projekter, hvor der introduceres til forskellige aktiviteter?
- Målrettet individuel rekruttering, som den kendes fra sundhedstilbud, kan bruges til at markedsføre kulturtilbud til nye brugere.
- Kulturen kan spille en rolle i velfærdsdagsordenen – det er blevet bekræftet, at kulturen har en rolle at spille i forhold til "de tunge emner" såsom ensomhed og sundhed.
- Projektet har vist, at det er vigtigt at få lov at afprøve idéer med projekter – at få fingrene i mulden. Det behøver ikke være så dyrt at teste.
- Kan et projekt som dette tænkes sammen med udvikling af et cafétilbud med fokus på ældre og småtspisende, mad & fællesskab?
- Et nyt introducerende tilbud, hvor det bliver muligt at blive afprøve mange forskellige aktiviteter således, at man f.eks. ikke skal melde sig til enten keramik eller træværksted bliver igangsat i aktivitetshuset Paraplyen. Dette skal drives af en medarbejder.
- Udviklingen siger, at flere og flere bor alene i fremtiden – det er nødvendigt at udvikle tilbud, der har fokus på at forebygge ensomhed og styrke muligheder for fællesskaber.

14.2 Anbefalinger

På baggrund af evalueringens resultater med kulturforløb som sundhedsfremme for mænd over 60 år er sammenfattet nedenstående anbefalinger. Det anbefales, at:

1. Introducere **forskellige aktiviteter**, som deltagerne **ikke behøver forhåndskendskab** eller interesse for og "puffe" til deltagerne/arbejde med aktiviteter, de ikke selv umiddelbart ville have valgt – det behøver ikke være typiske "mandeaktiviteter". Husk at tænke den lokale kulturhistorie ind, da mange ældre mænd har interesse i den.
2. Der i kulturforløb tilbydes både **skabende og oplevende kulturaktiviteter** så deltagerne både gives mulighed for "pusterum" og udfordringer.

3. **Dele ansvar for et kulturforløb op** således, at en professionel/frivillig er ansvarlig for selve aktiviteten, og at en professionel tovholder er ansvarlig for facilitering af gruppen.
4. Kulturforløb **understøttes af en professionel tovholder** med henblik på at arbejde inkluderende og motiverende med hver enkelt deltager og gruppen. Den professionelle bør have ansvar for **balancen mellem det fokus, der skal være på aktiviteterne og fællesskabet i gruppen** alt afhængig af målgruppen og kulturforløbets formål. Dette jævnfør "kulturmandmodellen" nævnt i kapitel 11.7. Dertil kommer, at det nøje bør afvejes, hvor meget fællesskabet kan/skal faciliteres afhængigt af gruppens dynamik og behov.
5. **Rekruttere målrettet bl.a. via samarbejdspartnere**, som kender målgruppen.
6. **Inddrage brugerrepræsentanter** i udformning af indsatsens indhold, gennemførelse, evaluering og evt. videreførelse.
7. **Fastholde "forkælelse og omsorg"** i form af let forplejning ved møderne samt opfølgende mails mm. som definerede opgaver hos facilitator og tovholder.
8. **Afprøve at tilbyde kulturforløb til mænd, som ikke ønsker sundhedsfaglige indsatser** såsom sygdomsspecifikke rehabiliteringsforløb f.eks. kræftrehabilitering
9. Udvikle, gennemføre og evaluere flere kulturforløb som sundhedsfremmeforløb i et tværfagligt og ligeværdigt **samarbejde mellem relevante parter fra kulturområdet og sundhedsområdet**. De to fagområder er begge nødvendige og de sundhedsfaglige kompetencer især relevante, når der tilbydes kulturforløb til borgere med kroniske sygdomme og funktionsevnenedsættelse.

15.0 Litteratur, rapporter og artikler

Berlingske: Derfor lider alt for mange mænd af en skjult depression. 7. april 2017.

<https://www.b.dk/nationalt/derfor-lider-alt-for-mange-maend-af-en-skjult-depression>

Chadwick, S. (2011): "Lift every voice and sing": Constructing community through culturally relevant pedagogy in the University of Illinois Black Chorus." *International Journal of Community Music* 4:2.

Connectio (2017): Evalueringsrapport – KultuRask. Viborg Bibliotekerne.

<http://projekter.kulturstyrelsen.dk/sites/default/files/documents/20170130%20-%20KultuRask%20-%20evalueringsrapport.pdf>

Hastrup (red.)(2003): Ind i verden. En grundbog i antropologisk metode. København, Hans Reitzels Forlag.

Jensen, Anita (2017): En systematisk gennemgang af den internationale litteratur om Kultur og Sundhed. Værdien af kunst- og kulturaktiviteter som kliniske, terapeutiske og rammesatte tiltag. Videnscenter for Kultur og Sundhed, Nordjysk Center for Kultur og Sundhed (NOCKS), Aalborg Universitet.

http://www.musikterapi.aau.dk/digitalAssets/290/290869_review_anita_25maj_finalversion_1.pdf

Jensen, Bonde og Hjelm (2016): Kultur og Sundhedsfremme i en dansk kontekst. Eksempler, inspiration og baggrundsviden. http://vbn.aau.dk/files/238425704/2016_08_Kultur_og_Sundhedsfremme_WEB.pdf

Kvale, Steinar (1997): InterView. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview. København, Hans Reitzels Forlag.

Madsen, Svend Aage (2016): Mænd, fællesskaber og trivsel. Rapport fra Forum for Mænds Sundhed, 7. juni 2016. <http://sundmand.dk/PDF-filer/M%C3%A6nd,%20f%C3%A6llesskaber%20og%20trivsel%20B.pdf>

Madsen, Svend Aage (2016): Mænd og nære relationer. Undersøgelse fra Forum for Mænds Sundhed, 26. november 2016. http://www.sundmand.dk/M_N_Rel_26nov16.pdf

Madsen, Svend Aage (2016): Mænd i Mænds Mødesteder. En interviewundersøgelse ved Forum for Mænds Sundhed 7. juni 2016.

<http://www.sundmand.dk/M%C3%A6nd%20i%20M%C3%A6nds%20M%C3%B8desteder.pdf>

Myrup, Dybbøl og Andersen (2015): Sæt Kulturen i Spil – værktøj til bæredygtig udvikling af kulturinstitutioner. Publikation udgivet af projektet Sæt Kulturen i Spil, del af KulturMetropolØresund 2012-2015.

<https://issuu.com/theseecretcompany/docs/skis-dkweb>

Sommer, Christina (2006): Mænd dør af årsager, de ikke behøver dø af. *Sygeplejersken*, 2006 (20).

<https://dsr.dk/sygeplejersken/arkiv/sy-nr-2006-20/maend-doer-af-aarsager-de-ikke-behoever-at-doe-af>

Stige, Brynjulf; Ansdell; Elefant; Pavlicevic (2010): *Where Music Helps: Community music therapy*

Schjørring, M.K og Tjørnhøj-Thomsen, T. (2015): Mænd og mænd imellem: Mænd og kommunal kræftrehabilitering – evaluering af tre indsatser målrettet mænd. Deltagernes perspektiv. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.

Kontakt

Karna Vinther, rehabiliteringskoordinator

kamv@halsnaes.dk

Halsnæs Kommune
Sundhedsafdelingen
Rådhuspladsen 1
3300 Frederiksværk
Telefon 4778 4000
mail@halsnaes.dk
www.halsnaes.dk

PART OF
**GREATER
CoPENHAGEN**